کبیر بکر.

تاریخی پییصه

(یوری شایارتوب اوقور اوچونگنه یازلغان بر پییصه ـ حکایه‌در بو).

(یازلدی: ۱۹۱۲ نچی یلده، سنتابرده، قزانده).

«یول» کتابخانه‌سی نشریاتندن

۵۸ نچی کتاب

КАЗАНЬ,
Лито-Типографія И. Н. Харитонова.
1912.

«تاریخی پییصه»
واقعه‌سی.

بر زمان تجوید صانی مشئوم (شوملی) « ٤١ »

عددکه طولغاچ ، برقسم تاریخ أنبیادن خبری بولماغان خلقلر آراسنده شول بابدن آلوب تاریخی پییصه - «تراگیدیه‌لر» یازوهوسی طاشوب کیتکان ایدی. شول وقت قزان غزته‌لرندن برسینک اداره خانه‌سنده شوندی بر واقعه بولدی. بو واقعه‌ده شول کشیلر بولدیلر :

١ - باش محرر اورننده، زور یازو اوسته‌لی یاننده، زور کریصلاغه اوطوروب طوروچی کبیر بکر اوشبو واقعه‌نی یازوچی کشی اوزی نیکدر، اوزی‌ده بلمی شکللی، واقعه‌نک باشندن آخرینه قدر بیک جدی (چنلاب) سویله‌شب اوطورغان بولا.

٢ — «تاریخی پییصه»یازوچی «دراما تورغ»

یاشکنه (۲۵ بلەن ۳۰ لر آراسنده) بیـك أسپـای کیـنگان بر اوچیتل. عادتی بوینچه بولورغه کیرەك ، تاتارچـه سویلەشگان وقتدەده بیك کوب روسچه سوزلر قاتشدرا هم هر وقت اول روسچـه سوزلرنی تمامی بلەن جیتکروب درست ئەیتورگەطروشا هم‌دەیاخشوق درست‌ده ئەیتە. اسکن عربچەگە کیلـگان وقتده بیك خطا سویـلەب آبدری. سویلەشـکان وقتده بیك کوب استعمالـگه کرگان عرب سوزلرینك‌ده معنالرن بلمی.

۳ — باش سکرەتار. اول هر وقـت التفاتسز شایارتوب، کیرلی مورلی کنایه بلەن چیتدنکنه تورلی سوزلر قوشوب اوطورا. سوزلرینـه روسچه قاتشدروب، یوری، تگی «تاریخی پییصه» یازوچی- دراما تورغ کبك جیتـکروب ئەیتە. آخرغه طابان بیك آچولانابولورغه کیرەکـسوز قاتشدرودن‌ده طوقتالا.

پرده آچلوغه « دراما تورغ » ـ اوچیتل کیلوب ایشکدن کرەده قولنداغی یازمه کتابن بوکلەب اوچینه یومارلاغاننك صوڭنده سلاملەشوب شول رەوشده سوز باشلی:

دراءما تورغ — غصپادين ريداكتر افنـدى سز بولاسزمى؟

ك. بكر — دا، مين بولورغەدە يارى.

در. — آلايسه بيك ياخشى، Позвольте мнѣ познакомиться съ вами? (كورشه): مونـه مين سزنى كوريم ديب كيلگان ايدم ئلى. مين بر «نارودنى اوچيتل». تاتارلرنى بيك سويەم. ليتيراطورا بلەن‌دە بر آز زانيماتسه ايتەم.

ك. ب. — (نيكدر بر آزغنه كولەسى كيلوب) بيـك ياخشى، بيك ياخشى، اوطوروڭز، مونه سزگه ديب كنه قالدرلغان بر اورن‌ده بار ايكان، رحيم ايتڭز.

در. — (بيك مهم ايتدروب) يارى اوطوريـق، впрочемъ، اوطورماسامـده يارى (اوزى اوطورا). مين تيك سزگه بر آز كتابچيلر - ايز داتللرڭز اوستندن ژالوونسه ايتەرگه ديب كيلـگان ايدم.

سكرەتار — آتالرينـه ئەيتـوب قـولاقـلرن بوردرغه كيرەك اول آحمقلرنـڭ! سزنـڭ يازغان نرسەلرڭزنى باصمى طورغانلردر!؟

در. — (سوزقوشوچيغه بورلوبراق) Прямо таки

безъобразіе! جای بویی طروشوب، بتون کوچمنی قویوب بر ایستاریچسکی پییصه یازدم. کتابچیلرگزغه کورسه‌تسه‌م «یوق بزنك اوچون قول توگل ایکان» دیلر. даже قاریسلریده کیلمی.

سکره‌تار — شایارتوب قاراسین اول آحمق نرسه‌لرنی!..

در — (بیك چنلاب) چنلا بده ایدیئوتلر!

سکره‌تار — (طاغنده‌اوصالراق باصوب) фо̀рменный لر! идіо̀тъ!

کب — (سوزنی چنغه طارتوب) صوك اول نیندی پییصه ایدی؟ زورمی،نیندی تاریخدن آلنوب یازلغان؟

در — محمد (ص.ع.) حقنده ایدی. مین آنی « ؤیلیکی موجه‌ددیلر » (*) دیب آتاغان ایدم. "Великій реформа̀торъ" معناسنده بولا. سز نیچك اویلیسز، محمد (ص.ع.) چنلاب‌ده زور کشی بولغان بیت. Геній (داهی) حتی یؤروپا اوچونیلریده «آنك گینی»لغن признать ایته‌لر.

سکره‌تار — (یوری اشانماغان بولوب)قاراسین آنی!

کب — بولور، بولور!

---

*) مونسن اول (دراما تورغ) کتابینك طشنده بازغانمچ‌ده کورسه‌تدی آنده‌ده تمام شول تمام مین یازغان املا بله‌ن یازلغان ایدی. ك. ب.

در. — Честное слово! مین اول حقده ئه‌لل
نیقدر اوقوغام بار. بعض یۋروپا اوچونیلری آنی
زور ایمپراطور Великій полководецъ умный
کشی، как Мудрый человѣкъ, دیبده طانیلر،
مینده آنی بیگره‌ك شول یاغندن Освѣщать (ایضاح)
ایتەم. Вѣдь на самомъ дѣлѣ شول قدر خلقنی
اوزبنه قاراتوب طوتقاچ آنگا بر Обыкновенный,
(عادی) کشی دیب کنه قاراب بولمی... Что-то آنده
بر نرسه بولورغه کیره‌ك!؟

کب — صوڭ نیچك، یاخشی چقدیمی صوڭ؟

در — نیچك دیب ئه‌یتورگه کیره‌ك، конечно·
روس گرامماتیکاسندن элементарный понятіе-ی‌ده
بولماغان بر تاتار شاکرتی یازغان نرسه‌لر بـله‌ن بر
بولماس ایندی.

سکره‌تار — Во всякомъ случаѣ تاتار
شاکردلری کبك "арабщина" بله‌ن طوترلماغان، دیگن.

در — Да, конечно!

کب — هم... شولای ایکان!.. صوڭ سز اول
پییصه‌گزنی نیندی «منبعلر» دن آلوب یازدگز؟

در - То есть, какъ именно, вообще!

کب — پییصه‌گزنی یازغان وقتده نیندی

«ایستوچنیکلر» بلەن فائدەلاندگز، دیەن،

در — Не понимаю.

سکره تار — اول سزدن کولمکچی بولا.

(یوری بلمەگان بولوب خطا ایتوب) «مەندەغ» ـ دی،

Источникъ' دی ـ ئەلەسز قفقاز ایستوچنیکلری،

«ایسسینتوکی» یا ایسه «ژیلیزنا ۋودسکی» صولرینه

باروب یازدگزمی، دیمکچی بولا طورغاندر. (ك. بکرگه

قاراب قاشلرن قسا، آچولانغان بولوب ماڭغاین جییراده سوٴال بیره)

قفقاز صولرینڭ مونده نیندی «آتناشینیەسی»

(نیندی مناسبتی) بار؟

کب — یوق اول اوزی شایارتماقچی بولوب اوطورا

شکلی، مین تیك سزنڭ کتابگزنڭ نیندی تاریخی

أثرلردن آلنوب یازلغان ایکانلگن گنه بلەسم کیلە ایدی.

در — (بر آز آبدراب قالا).

کب — واقعا، سز بو کتابنی، یعنی بو تاریخی

ـ ایستاریچسکی ـ پییصەگزنی یازغان وقتده کملردن

فائدەلاندگز؟

در — کمدن دیب ئەیتیم، главный مینم فائدە

لانغان کشیلرم قیوم ناصری، ژوزی اصلاۋارلری(؟)

بولدی. آندان صوڭ ایستاریچسکی سۋیدینیه‌لر بیررگه‌بیگره‌ك بزنڭ «بیش قالتا» مولاسی помогать ایندی.

سکره تار — Интер-ресно!

کب — آلایسه ممگن‌تو گلمی قسقه‌چه مندر جه‌سن (пییصه گزنڭ کرا‌تکی سادیر ژانیاسن)سو یله‌ب بیررگه؟ то-есть

در — بیك ایندی، конечно سزگه معلوم: دشمانلری بیك надоѣдать ایته (یوده‌ته) باش‌لاغاچ، محمد (ص.ع.) مدینه‌دن مکه‌گه کوچکان.

کب — (عجبسنوب) نیچك دیسز!؟

سکره‌تار — مدینـه‌دن مکه‌گه „ бѣгство “ یاصاغان‌دی.

در — (کوله‌رگه‌او یلیلار آخریسی‌دیب) Ну,повашем آلایسه: مدینه‌دن مکه‌گه هجرت ایتکان.

کب — نیچك دیسز!؟.. مدینه‌دن مکه‌گه!؟.

نیچك، اول اوزی مکه‌ده بولغان ایچ، یا کلشاسزدر، مینم ایسمده قالغان درست بولسه. اوّل اول مکه‌دن مدینه‌گه هجرت ایتکان بولورغه کیره‌ك.

در — یوق، نیچك اول آلای بولسون! (قولنلاغی

کاغدلرینه قاراب) میندە شولای یازلغان، درست، مدینەدن مکەگە کوچکان.

سکرەتار — «بیگسنۋا» یاصاغان:

کب — دا، لکن нетакъ یاصاغان.

در — نیچك دیسز؟

کب — (سوزنی طاغن‌ده چنغە بورروب) صوك، آندن صوك نیشلەگان؟

در — ۋوط، مونه شول وقتنی محمد (ص. ع.) نك سحابەلرندن امام اعظم بلەن حزرت ابوحنیفه(؟) دیگان کشیلر برگه طاو تیشگینه غارگه قاچوب اوچ کون شونده یاتقانلر.

کب — نیچك دیسز؟ ابو حنیفه بلەن امام اعظم!.. سزنکچه آلار کملر صوك؟

سکرەتار — آلار، زمانندە، ایکیسی اوچ کشی بولغانلر، دی.

در — یوق، کولمەگز ئلی‌سز، غصپادا، مین چنلاب ئەیتەم.

کب — شولای هم چنلاب یازدگزدەمی؟

در — (آبدراب) то-есть, какъ именно!

کب — یعنی چنلابوق سز شولای حضرت رسول بلەن برگە امام اعظم بلەن حضرت ابو حنیفه دیگان کشیلر بولغان ایتوب یاصادگزمی، دیم.

در — конечно، اول‌قن ریسی насамомъ дѣлѣ شولای بیت ایندی آنك.

سکرەتار — قزق ایکان!..

کب — ۋون کاك !Именно مونه شولای توگل شول اول!

در — то-есть سز چهاریارلردن بارسی‌ده بولغان دیسزمی؟

کب — نیندی چهاریاردن؟

در — امام اعظم، امام مالك، امام شافعی، طاغن برسی کم ئلی .. دا، حزرت ابو حنیفه...

کب — سز نیشلیسز؟ آلار محمد (علیه السلام) زمانەسندە بولغان کشیلر اوك توگل ایچ، حضرت رسولدن بر عصر (یوز یل) قدر صوك کیلگان کشیلر. شونلقدن الار بر وقتدەدە حضرت رسولگه زماندٲش (چهاریار) بولا آلمیلر، آلار مذهب باشلقلری.

در — Что مذهب باشلغی، что چهاریار — невсели равно!

کب — то-то شول Невсеравно... آلای یاری طورغان بولسه ایشمی بلەن محمدجان حافظلرنیده چهاریار یاصاب چغاررلر ایدی (*) آندن صوڭ سزده،نی قیلانبدر، امام اعظم بلەن حضرت ابو حنیفه ایکیسی ایکی کشی بولوب یورتله!

در — صوڭ سز آنڭ نرسەسینه عجبلەنەسز؟

کب — عجبلەنمی، امام اعظم بـلەن امام ابو حنیفه ایکیسی بر کشی بیت آلار.

در — (عجبسنوب) развѣ ئەیتەم یرلی. بزنـڭ بیش قالتا مـوللاسی گلـگنه امام اعظم دیـدی ایسه حاضر ابو حنیفه دیب آلا. مین بیت آلارنی بتونلەی ایکیسن ایکی کشی دیب اویلاغان ایدم. امام اعظم فارتراق بولغان ده، ابو حینفه یاشرەك بولغان، امام اعظم دن سبق اوگرەنوب یورگان، شولای بولسەده آخردن، نیکدر، بر برسینه خـلاف بولغانلر، دیب بـله ایدم. почемуто مینم کوکلـگه شولای اورنلاشوب قالغان (بیك آبدراب) بولای بولغاچ بیك اوڭغایسز بولا ایندی.

کب — نیك اوڭغایسز بولسون!

در — какже مین بیت ابو حنیفه بـلەن امام

---

*) تمثیل توگل تنظیرغنه، ك. ب.

اعظم نی بتو نل‌ه‌ی ایکسین ایکی تورلی характеризовать ایتدم. برسی - امام اعظم - اوزون بویلی‌ده یابغراق قیافتلی - قاقچا. ایکنچیسی کچکنه‌ده‌قالون - کیك یا ورنلی، غیرتلی پهلوان کشی. حضرت ابو حنیفه چنلابك غیرتلی بولغان شکللی.

کب — سز بلکه ابو بکر (رضی الله عنه) بـله‌ن حضرت علی نی صاتاشدراطورغاندرسز. محمد (علیه السلام) بله‌ن غارده ابو بکر (ر. ع) بولغان بیت

در — какая досада (نینـدی اوکنغایسزلق !).

کب — نیگه، آندن برده اش قالمی؛ اسملرن گنه آلماشدراسزده قویاسز. حضرت علی نی حضرت رسـول کییملرن کیدروب اورنینه یاتقراسزده اوزن أبو بکر بله‌ن قاچراسز.

در — (بیك قایغروب) یوق، شول. آنك بله‌نگنه بوامی. مینم پییصه‌نك ایك قزق یری شول ایدی. مین آنده کچکنه گنه بر любовный интрига (*)

---

*) любовная интрига - عشق بلاسی. میـن بو کتابده روس سوزلرن، خلاف اصل اولاراق، گل تاتار سوزلری آراسنده استعمال قیلنغان صورتده یازوب کیتدم. صفتلرده موصوف‌نك مؤنث بولونده قارامی مذکر صیغه‌سی یاصادم. اوقوچیلرنـك‌ده خطا یازلغان ایکان دیب، درستله‌گان بولوب مشقتله‌نمه‌ولرن اوتنه‌من

ك. ب

باصاغان بولغان ایدم. آلار ایکسی ده بر قزغه влюбиться ایته‌لر. (عشق توتالر) محمد (ص، ع.) طاو نیشگنده قاچوب یاتقان وقتده آلارغه بر بیك ماتور - یاشکنه عرب قزی ایکمك - صو کیتروب یوری. مونه شول وقت امام اعظم بله‌ن حضرت ابو حنیفه شول قزنی سویه باشلیلر. بر وقت قز امام اعظم بله‌ن увлекаться ایتوب (آرتغراق سویشوب) قالاده محمد (ص. ع.) بله‌ن ابو حنیفه بیك اوزاق وقتلر خبرسز قالالر. آشارلرینه بته، اچه‌رلرینه بته. آخردن طاو تیشگن طاشلاب چغارغه (مجبور) بولالر. вынуждн اول آراده آکوب طورغان مدینه خلقی چغوب محمد (ص. ع.) گه нападать (هجوم) ایته‌لر. بیك زور صوغش بولا. هر ایکی طرفدن ئه‌لله نیقدر (؟) کشیلر ئوله‌لر. شول وقت ئلله قایدن یراقدن بر نغره اوروب ابو جهل کیلوب چغاده بتون مدینه کافرلرن قروب کل طالقان یاصی. مونه شول وقت مدینه کافرلرینك باشلقلرندن مشهور أبو بکر دیگان کشی کیلوب چغا. конечно صوغشوب فائده چقمایاچغن بله. شولایده بر مقدار آبدراب قاراب طورا. اول وقت هر ایکی طرف آروب

یا کیغنه صو غشدن طوقتالوب طورغان وقت. بارده برده قانغه بو یالوب یرقابلاب یاتقان جانسز ئولـکلرگه قاراب حیران بولوب طورالر. کارتینه بیك трогательный (تأثیرلی) بولا بر طرفده محمد (ص ع،)، آنك یانـده ابو جهل بیك مهابت - بر رەتدن طورالر. اول وقت محمد (ص. ع.) بلەن غارده یاتقان ابو حنیفه حضرتلری ئولـگان بولا ایندی. شول وقت بیك زور مهابت طاوش بلەن محمد (ص. ع.) أبو بکرگه قاراب: ـ یا أبو بکر، ایندیده اسلام دینن قبول ایتمیسکمی؟ ـ دی. شوندن صوك، صـوك ایـندی ابو بکرده توزمی. کیلوب محمد (ص. ع.) نك آیاغینه یغلوب یالوارغه طوتینه. قالون زور طاوش بلەن بتون دنیانی یا کفراتورلق ایتدروب: ـ لا اله الا الله محمد رسول الله، دی. ایمان کیترەشو نك بلەن دورتنچی کارتینه تمام بولا.

« درامانورغ » - اوچیتل افنـدی بو سوزلرنی بیك ماتور ایتدروب، أثرلی ایتوب سویلی. خطا بولو احتمالیده بولماغان شکللی ایتدروب باشندن آخرینه قدر غایت درجەده جدی (چن) بر قیافت طوتا. لکن آخردن، سویلەب بتوگه بتون ادارەده

بولغان کشیلر کوله باشلاغاچ، بیك آبدراشده قالا.
أنده‌ده حکمت نرسه‌ده ایدکن بلوب جیتمی. شوندن
صوڭ باش محرر اورننده اوطورغان کشی(ك. بکر)
اورنندن طوروب جدی قیافت بلەن تاریخی تفصیلات بیره.

کب — افندم جنابلری، مین سزگه ئه‌یتسه‌م،
سزنڭ بو کارتینا گز بتونله‌یی بلەن واقعه‌غه خلاف.
اوّلا: امام اعظم بلەن ابو حنیفه دیگان کشیلر اول
زمانده بولغانلری‌ده یوق. ابو بکر بلەن حضرت علی
(رضی الله عنهم) بولغانلر ایکان ـ آلارنڭ شوندی بر تشویش
وقتلرنده نیندی بولسه بر قزنی سویوب اوگفایسزلق
چغارو احتماللری متصور توگل. آندن صوڭ غارگه
اکمك صو کیتروب یورگان قز أبو بکرنڭ اوز
قزی ـ أسما. بهر تقدیر اول کشی اوز قزن اوزی
سویمه‌گاندر.. یعنی، خطا ئه‌یته‌م، اوز قزینه اوزی
عشق توتوب یورمه‌گاندر. آندن صوڭ غاردن چغوغه
آگوب طوروب مدینه خلقی‌نڭ هجوم ایتووی‌ده
تاریخقه صیوب بتمی. طوغریسی صیمی. مکه عربلری
دیه‌رگه، بلکه یارارده ایدی، لکن تاریخقه قاراغانده

اولده بولماغان. آندن صوڭ بولغان تقدیرده ده ایکی کشینڭ بتون مکه عربلرینه قارشی صوغشوبده هر ایکی طرفدن (بناء علیه بتونیسی ایکی کشیدن عبارت محمد (ص. ع.) طرفندنده) ئلله نیقدر کشیلر ئولدی، دیگان سوز بیك کولکی بولوب قالورغه ممکن...

در — صوڭ بیت اول وقت محمد (ص. ع.) نڭ حق پیغمبر ایدکن کوروب اسلام قبول ایتکان کشیلر یاصارغه‌ده ممکن. مین بر وقت شولای ایتمکچی بولغانده ایدم. امام مالك، امام شافعی ابو طالب (؟) دیگان کشیلرنی مسلمان دینینه چغاروب شولار بلن بیك کوب مدینه خلقنده محمد (ص. ع.) باغینه کوچرگان ایدم. آندن صوڭ ایستاریچسکی سۋیدنییه‌لر آلورغه کشی بولماغاچ خطا بولماسن طاغن دیب آلارنی توشروب قالدردم

کب — باشقه‌لرینڭ تاریخی طوغری بولوب چغووینه اشانغان ایدگز ایکان!

در — конечно — (البته).

کب — تاسف ایتدك.

در — نیچك دیسز؟

کب — اغرن کوته بز، بیشنچی پرده گز نیچك چقدی ایکان، دیمن. آنده نیلر بار طاغن؟

در — مو نـدن صوك центральная фигура بیگره‌ك ابو جهـل بولا ایندی. لکن اول صـوگندن، ئه‌لله نرسه اوچونگنه، محمد (ص.ع.) بله‌ن آچولانیشه‌ده خلاف طرفقه چغوب کیته. شول آراده اوزینه بر پارتیه организовать ایتوب محمد (ص.ع.) که قارشی заговоръ покушеніе یاصامقچی بولا. (محمد علیه السلامنی ئولتورگه تلیلر) لکن شونده‌یاشرن محمد(ص.ع.)دینن قبول ایتوب یورگان کشیلردن برسی «تیلیفون» بله‌ن خبر ایتوب...

کب — (بیك عجبسنوب) طوقتا گز ئلی، صاناشاسزمی ئه‌لله!؟ اول زمان تیلیفون قایدن کیلسون‌دی. تیلیفون‌نك چقغانینه کوب بولسه اوطوز - قرق یل بولور...

در — ахъ чертъ возьми! مونسی ایندی просто не чаянно کروب کیتکان. اویلامی یازغاچ مونه نرسه‌لر بولورغه ممکن! یاری ئلی سز ئه‌یتدگز، یوغیسه شولای کیتکان بولور ایدی بیت. мелочь میلچن‌ده а все-таки پییصه‌نـك قیمتن توشررگه پارار ایدی.

كب — (بيك قزغانوب) Да очень просто لكن سزنڭ بو أثرگزنڭ تاريخى قيمتن جويالترغه «واق» بولسه‌ده آندن باشقه‌ده بايتاق اوكغايسز نرسه‌لر بار. مثلاً: سز ابو جهل‌نى باشده، قايدن آلوبدر، محمد (ص. ع.) طرفدارى ايتوب، آندن خلاف طرفقه كوچره‌سز حالبوكه مكه عربلرى آراسنده ابو جهل اوزى بر محمد (ص. ع.) قدر قوّت دعوا قيلغان كشى همده بيك زور كوچ وقوّت ايه‌سى بولغان كشى. آنڭ بر وقتده‌ده بر ياقدن ايكنچى ياقغه آوشوب يورگانى يوق. شونڭ بلەن آنڭ بتون حياتى ترا گيديه‌دن عبارت.

در — Да، مين آنڭ حقنده قزان اوچيتللرندن برسى دورتەى، بيشەى پرده‌لى «ابو جاهل» اسملى بر ترا گيديه يازغان ديب ايشتكان ايدم собственно говоря مين اوزم‌ده بيگره‌ك شول «ابو جاهل» ترا گيديه‌سى يازلغاننى ايشتوبكنه باشلاغان ايدم.

كب ـ آندى نرسه‌گه اشانوب اش قيلورغه يارىمى صوڭ. Неужели سز حاضرگى حالده بزنڭ آرادن «ابوجهل» كبك كشيلر حقنده ترا گيديه

یازارلق کشیلر چغار دیب اویلیسز؟ انكٔ اوچون «ایبسن» (*) بولورغه کیره‌ك. اول بیت‌چن غیرتلی کشی.

در — (بر آز شبهه‌گه قالوب) آلایسه مینم خارا کتر یستیکه‌ده بر آز یومشاغراق بولا ایکان.

کب — یومشاقننه توگل، بتونلەی یومشاق. سزنكٔ سویلەوگزگه قاراغانده اول (ابوجهل) بتونلەی بر ئەلله نیندی کشی‌گنه بولوب چغا، بر بو یاقده، بر تـگی یاقده یوری — الحاصل غایت درجه‌ده طوه‌انلی بر نرسه بولوب قالا.

در — (بر آز اوکینوب) چنلاب‌ده مین بویرده بر آز ایستا ریچسکی فاقته‌لرنی Путать ایتـکانمن (بوطالاغانمن) آخریسی آندن صوكٔ سز نیچك اویایسز: محمد (س، ع) مکه‌دن — مونسی ایندی سزنکٔچه بولسون دیب ئەیتەم — مدینه‌گه کوچکاچ مکه عربلری بله‌ن خندق هم احد عربلری برگه جینالوب بیك زور بر صوغش یاصیلر توگلمی؟

کب — تاریخده آندی بر اش بولغانی یوقدر.

در — ئه، مونه مینده بار شول ایندی. بتون

---

*) Ибсенъ

خندق ندەغی عربلر بلەن احد شهرینڭ Полуостровъ عربلری برگە قوشلوب محمد (ص.ع.) گە Нападать (هجوم) ایتەلر.

کب - نیندی احد، نیندی خندق «پالواوسطرف» لری طاغن!؟ عربستانده آندی «پالواوسطرف»، آندی شهر اسملری عمرده بولغانیده یوق. احد دیگان، خندق دیگان صوغشلر بولغان ایکان - آلار برسیده اول معنا بلەن آتالماغانلر. احد محمد (علیه السلام) مدینەگە کوچکاچ، مکه عربلری بلەن مدینه عربلری آراسنده صوغش بولغان بر طاو اسمی، خندق ایسه صحابەلردن برینڭ مصلحتی بوینچه مدینه شهرن دشماندن صاقلار اوچون اشلەنگان چوقر اسمی-قاناو.

در - (بتونلەی آبدراب) Какъ! نیچك دیسز!؟ Неужели شوندی یوقنه بر نرسەلر اوچون یل بویی کوچ قویوب یازغان بر نرسەنی یوقغه چغاروب تاشلارغه کیرەك!؟ بولای بولسه مینم بتون صوغش کارتینالرم یوقغه چغا؛ احد عربلری بلەن مکه کافرلرینڭ ناپادنییه (هجوم) لری، مسلمانلرنڭ „حجر اسود مسجد" نه جیئالوب جهان یا کُفراتوب دعا قیلولری، محمد (ص.

ع.) نكٔ بدر چوفرینه (؟) توشوب بیك زور Опасность !چنده قالولری، شول وقت کافرلرنكٔ „حجراسود“ کهاوط تورتوب بتون شهرنی یاندرولری بارده Къ черту کیتهلر ایندی آلایسه.

کب ــ (بیك چندن قزیغوب) „حجراسود“ده یانغان، ئه؟

در ــ بتون طوتاشی بلهن یانغان. سز آنكٔ یانغانن کورسهگز ایسگز کیتهر ایدی. اول بیت دنیا یوزنده بر پاژار بولغان.

کب ــ بلمیم، حجگه بارغان کشیلر همان آنكٔ بار ایکانلکن سویلیلر. آندن صوكٔ اول، سز اویلاغانچه مدینهده بولماسقه تییش. اول بورون بوروندن مکهده خلق قاشنده مقدّس طوتلوب کیلگان بر طاش صانالا. اسمیده قارا طاش دیگان معناده. حجراسود ــ قارا طاش دیگان سوز.

در ــ (آچولانوب) Арабщина، یالغان! آلای بولسه اول نیچك یانارغه Можетъ !

کب ــ شولای شول، اول بر وقت یانغانیده یوق هم انشا الله یانماسده. آندن صوكٔ اُحد طاولری یارم آطه بولورغه یاراماغان کبك آنكٔده قوری بر

یانار اوچونگنه مدینه گه باروب طورغانیده یوق.

در — (بر آز مبرلانوب) قاراکزئلی، افندیلر، بز اول طوغریده صوکندنده سویلهشه آلابز موڭط سزنڭ احد طاوی دیگانگز یارم اطاو ـ «پالواوسطرف»ده توگلدر. لکن آنك بلهن آنڭ Полный островъ بولوویده چقمی.

کب — مین بیت آنی دعواده قیلمیم.

در — Логика — منطق شونی تلی.

شول یرگه قدر بزنڭ آراده بولغان نزاعلرغه تش قسوب اوطورغان سکرهتار افندی توزه آلمادی. «چدامی شارتلادی» بولورغه کیرهك ـ سیکروب طوردیده مسکین «دراماتورغ» ـ اوچیتلنی قزدروب جیلترهترگه طوتندی.

سکرهتار — (قزوب) شول قدر طالانتسز آنڭ اوستینهنادانلغڭ بلهن تاریخی پییصه یازارغه طوتوناسڭ، ئهاسینڭ کوجکمی تاریخی پییصهلر یازارغه!.. تاریخ، جغرافیا دیگان نرسهلردن «Элементарное Понятіе»

[illegible] نیك شوندی قولاچ جیتمی طورغان بر

[illegible]

ایشتمه گانسكٔ. نیخنیکه سن ئه یتمیمده، جغرافیادن یاگی بیسته ده گی اوچ قابرغالی ایزوُشچیك آطی قدرده بلمیسكٔ! شولای بولوب ده، اوز کوچکنی بلمیچه، محمد (علیه السلام) کبك بر جهان داهیسی حقنده پییصه یازارغه طوتوناسكٔ! اویاتسز Нахалъ, больше ничего!

شولای دی ده اول بر آز باصلوب ایکنچی یافغه چغوب کیتمکچی بولا. پییصه یازوچی بو اشکه بیك اوزاق آبدراب طورغاندن صوكٔ، آقرنغنه اورنندن طوروب چغارغه اویلی. اول آراده باش محرر اورننده اوطورغان کشی (ك. ب.) طاغن سوزگه کرشوب:

— صوكٔ کم افندی، سزنكٔ بو پییصه گز، نی بلەن بته؟ — دیب صوری. آگا قارشی یازوچی سوز ئه یتکانگه قدر، قارت سکرەتار کیری بور یلوب جواب بیرورگه طوتینا:

— موندی موفقیتسز نرسه لرنكٔ پرده لری ده شولای موفقیتسز اولاراق (یاگلش) یازوچیلری نكٔ اوز باشلرینه توشه طورغان بولا. بوده شونكٔ بلەن بته رگه تییش!

یاصالی ده

یوق هم (انشا الله یاناس ده. آندن صوكٔ احد طاولری یارم آطه بولورغه یاراماغان کبك آنكٔ ده قوری بر